

Τάσεις και εξελίξεις στη διδασκαλία, την έρευνα και την επαγγελματική άσκηση της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα*

ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΖΑΡΑΦΩΝΙΤΟΥ, Καθηγήτριας Εγκληματολογίας, Τμήμα Κοινωνιολογίας,
Πάντειο Πανεπιστήμιο

Παρότι η διδασκαλία της Εγκληματολογίας ξεκίνησε στην Ελλάδα πριν από το β' παγκόσμιο πόλεμο, η εξέλιξη της επιστήμης δεν ακολούθησε τη θεματική ανάπτυξη που σημειώθηκε μεταπολεμικά σε διεθνές επίπεδο. Η μελέτη αυτή επιχειρεί μια συνοπτική περιγραφή της εξέλιξης της Εγκληματολογίας στη χώρα μας σε τρία επίπεδα: διδασκαλία, έρευνα, επάγγελμα. Εξετάζονται, παράλληλα, τα χαρακτηριστικά και οι ιδιαιτερότητες της καθώς και οι πιθανοί εξηγητικοί παράγοντες της περιορισμένης επαγγελματικής της ανάπτυξης.

Despite the fact that the teaching of Criminology in Greece had begun before the World War II, the progress of the discipline did not follow the spectacular development that took place worldwide during the postwar period. The present study undertakes a brief description of the progress of Criminology in our country on three levels: teaching, research, profession. Additionally, the discipline's main characteristics and peculiarities are examined as well as the probable explanatory factors of its limited development as a profession.

I. Η διδασκαλία της Εγκληματολογίας

Η εξέλιξη της επιστήμης της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα, περιόριστηκε στο επίπεδο, κυρίως, της ακαδημαϊκής διδασκαλίας και δεν ακολούθησε τη θεματική ανάπτυξη που σημειώθηκε μεταπολεμικά σε διεθνές επίπεδο. Η Ελλάδα ήταν, πράγματι, η δεύτερη χώρα στον κόσμο, μετά το Βέλγιο, στην οποία η Εγκληματολογία διδασκόταν σε αυτοτελή πανεπιστημιακή έδρα πριν από τον β' παγκόσμιο πόλεμο (Φαρσεδάκης, 2007:72). Συγγράμματα εγκληματολογικού ενδιαφέροντος είχαν αρχίσει, εξάλλου, να δημοσιεύονται ήδη από το τέλος του 19ου αιώνα (Spinellis, 2005:32)¹.

Η διδασκαλία της Εγκληματολογίας² ξεκίνησε το 1930, με τον Καθηγητή Κωνσταντίνο Γαρδίκια (1896-1984), αρχικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και, το 1932, στην Πάντειο Σχολή Πολιτικών Επιστημών (Σπινέλλη, 1997:77). Η πρώτη έδρα Εγκληματολογίας και Σωφρονιστικής ιδρύθηκε, το 1938, στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και ο Κ. Γαρδίκας ήταν ο πρώτος που ανέλαβε την ευθύνη της (Κουράκης, 2000). Η Εγκληματολογία περιελήφθη, επίσης, στο πρώτο πρόγραμμα σπουδών της Παντείου Σχολής Πολιτικών Επιστημών (3 Ιουλίου 1930), το οποίο είχε διαρθρωθεί σε πέντε κλάδους: α) Πολιτικές Επιστήμες, β) Δίκαιο γ) Οικονομικές Επιστήμες, δ) Κοινωνιολογία, Εγκληματολογία και Σωφρονιστική και ε) Δημοσιογραφία, Γεωγραφία και Φιλοσοφία (Εικοσιπενταετηρίς, 1957:15).

Τα κύρια χαρακτηριστικά της διδασκαλίας της Εγκληματολογίας σε ακαδημαϊκό επίπεδο, σήμερα, συνοψίζονται στην ανυπαρξία αυτοτελούς πανεπιστημιακού Τμήματος Εγκληματολογίας και στη διάχυσή της –πέρα από τις Νομικές Σχολές και την Κοινωνιολογία– σε πολλές

κοινωνικές επιστήμες καθώς και στην Αστυνομική Ακαδημία, σύμφωνα και με όσα θα αναφερθούν παρακάτω.

Παρά την ανυπαρξία αυτοτελούς πανεπιστημιακού Τμήματος Εγκληματολογίας, υφίσταται και λειτουργεί αυτοτελής Τομέας Εγκληματολογίας στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, όπου λειτουργεί και αναγνωρισμένο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών. Η εξέλιξη της Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο³ οριοθετήθηκε μέσα από σημαντικά γεγονότα και συνέβαλε στη συνολική πρόοδο της επιστήμης, όπως:

- Η έναρξη διδασκαλίας της ήδη από το 1932 και η δημιουργία αυτοτελούς Έδρας «Ανακριτικής και Εγκληματολογίας μετά στοιχείων Ιατροδικαστικής». Το γνωστικό αυτό αντικείμενο δίδασκε ο Καθηγητής Ιωάννης Παπαζαχαρίου⁴, από το 1942⁵, ο οποίος διετέλεσε Αντιπρύτανης της Παντείου Ανωτάτης Σχολής Πολιτικών Επιστημών (1951-55) και Πρύτανης αντίστοιχα (1965-66).

- Το 1976, την έδρα της Ανακριτικής και Εγκληματολογίας ανέλαβε η Καθηγήτρια Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, η οποία ενέταξε τις εγκληματολογικές σπουδές στο Τμήμα Κοινωνιολογίας⁶. Η Ομότιμη, σήμερα, Καθηγήτρια Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου διετέλεσε δύο φορές Πρύτανης κατά τα έτη 1979-80 και 1983-4 (Μαγγανάς, 2003:27, 43). Το ενδιαφέρον της για την Εγκληματολογία συνδυάστηκε με τη δράση της στο χώρο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ως Πρόεδρος τόσο του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου όσο και της Ελληνικής Εταιρίας Εγκληματολογίας, από την ίδρυσή της (1978) έως και σήμερα, (Μαγγανάς, 2003:43).

* Προδημοσίευση από τον Τμητικό Τόμο για τον Καθηγητή Στέργιο Αλεξιάδη.

1. Σύμφωνα με την Καθηγήτρια Κ.Δ. Σπινέλλη (2005:33), περισσότερα από 12 βιβλία και πολυάριθμα άρθρα εγκληματολογικού/σωφρονιστικού περιεχομένου είχαν δημοσιευθεί πριν το 1900, όπως περιγράφονται στο *Αναγνωστικός*, 1964:71.

2. Η παρούσα μελέτη δεν αποσκοπεί στην εξαντλητική περιγραφή των προγραμμάτων διδασκαλίας και έρευνας της Εγκληματολογίας αλλά στη συναγωγή των τάσεων που διαγράφει η εξέλιξη της επιστήμης στα διάφορα επίπεδα. Για τη διδασκαλία της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα, βλ. ειδικότερα *Υοτορούλος-Μαραγκοπούλου*, 1981, *Πανούσης*, 1988, 1994, *Σπινέλλη*, 1997, 2000, 2005, *Λαμπροπούλου*, 2003, 2005, *Αλεξιάδης*, 2004, 2008, *Φαρσεδάκης* 2008a, 2008b, *Ζαραφώνιτου*, 2009a.

3. Η Πάντειος Σχολή Πολιτικών Επιστημών ιδρύθηκε το 1930 και το 1937 μετονομάστηκε σε Πάντειο Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών. Μετά την ισχύ του ΠΔ 377/1989, η Σχολή μετονομάστηκε σε Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, (University Guide, 2003).

4. Εκ παραλλήλου με τον Μ. Μπακατσούλα, συνεργάτη του Γαρδίκια σε θέματα κυρίως Σωφρονιστικής (Σπινέλλη, 2005:35).

5. Από το 1943 ανέλαβε την εν λόγω έδρα ως τακτικός Καθηγητής (Εικοσιπενταετηρίς, 1957:94).

6. Το Τμήμα Κοινωνιολογίας ιδρύθηκε το 1983 και αποτελούσε ένα από τα τρία που δημιουργήθηκαν στην Πάντειο Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών μετά τη νομοθετική μεταρρύθμιση του Ν 1268/1982. Τα υπόλοιπα δύο ήταν το Τμήμα Πολιτικών Επιστημών και Διεθνών Σπουδών και το Τμήμα Δημόσιας Διοίκησης (ΠΔ 462/83), (University Guide, 2003:10).

• Η επί εικοσαετία διεύθυνση του Τομέα Εγκληματολογίας από τον Καθηγητή *Ιάκωβο Φαρσεδάκη* (1987-2007 οπότε συνταξιοδοτήθηκε), ο οποίος συνέβαλε ώστε ο Τομέας αυτός να αναπτυχθεί ιδιαίτερα, μέσα και από τη λειτουργία μεταπτυχιακών προγραμμάτων Εγκληματολογίας καθώς και την ίδρυση του Ελληνικού Κέντρου Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο⁷.

• Η δημιουργία μεταπτυχιακών σπουδών Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο είχε ξεκινήσει, ωστόσο, από το 1984 (University Guide, 2003:93), όταν η Καθηγήτρια *Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου*, σε συνεργασία με τον αείμνηστο Καθηγητή και Αναπρύτανη *Ηλία Δασκαλάκη* και τον Καθηγητή *Ι. Φαρσεδάκη*, ίδρυσαν το Μεταπτυχιακό Σεμινάριο Εγκληματολογικών Σπουδών, το οποίο μετεξελίχθηκε στο εν ενεργεία ΠΜΣ «*Η σύγχρονη εγκληματικότητα και η αντιμετώπισή της*» (έτος ίδρυσης, το 2003), την επιστημονική διεύθυνση του οποίου είχε μέχρι το 2007 ο Καθηγητής *Ι. Φαρσεδάκης* και στη συνέχεια ανέλαβε αρχικά ο Καθηγητής *Α. Μαγγανάς* και από το 2009, η γράφουσα. Ο Τομέας Εγκληματολογίας συμμετείχε, επίσης, στο διατμηματικό πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών «*Κοινωνικός αποκλεισμός και μειονότητες*» (1998-2003), του Τμήματος Κοινωνιολογίας, σε συνεργασία με το Τμήμα Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου και με τρεις κατευθύνσεις: Κοινωνιολογία, Εγκληματολογία και Ψυχολογία (University Guide, 2003:92). Αξίζει να αναφερθεί, τέλος, και το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Ευρω-Αμερικανικής συνεργασίας του Τομέα Εγκληματολογίας, με τη συμμετοχή τριών αμερικανικών και τριών ευρωπαϊκών πανεπιστημίων⁸, υπό τη διεύθυνση για την Ελλάδα του Καθηγητή *Ι. Φαρσεδάκη*.

• Η ένταξη της Εγκληματολογίας στην Κοινωνιολογία επηρέασε και το περιεχόμενο της διδασκαλίας της. Στην κατεύθυνση αυτή, εκτός από την καθοριστική συμβολή των προαναφερθέντων Καθηγητών, κομβικό ρόλο διαδραμάτισε και ο αείμνηστος Καθηγητής *Η. Δασκαλάκης* (1937-1986), ο οποίος συνέβαλε αποφασιστικά –από κοινού με τον Καθηγητή *Φαρσεδάκη*– στη δημιουργία του Τομέα Εγκληματολογίας και υπήρξε ο πρώτος του Διευθυντής. Πέραν της διδασκαλίας της Εγκληματολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και στην Αστυνομική Ακαδημία, ήταν υπεύθυνος των εγκληματολογικών ερευνών στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών⁹. Ο συνδυασμός της έρευνας με τη θεωρία καθώς και η κριτική προσέγγιση θεμελιωδών εγκληματολογικών ζητημάτων, ήταν κύρια χαρακτηριστικά του έργου του¹⁰.

• Σήμερα, το τετραετές προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών¹¹ του Τομέα Εγκληματολογίας περιλαμβάνει μεγάλο εύρος και ποικιλία εγκληματο-

λογικών μαθημάτων, τα οποία επιτρέπουν στους φοιτητές να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε μεταπτυχιακό επίπεδο, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό¹². Στο πλαίσιο του διετούς ΠΜΣ «*Η σύγχρονη εγκληματικότητα και η αντιμετώπισή της*», προσεγγίζονται οι σύγχρονες όψεις του εγκλήματος, των εγκληματογόνων παραγόντων, των εξηγητικών θεωρητικών και εμπειρικών προσεγγίσεων καθώς και η ανάλυση των σύγχρονων τάσεων της αντεγκληματικής πολιτικής, μέσα από τα διδασκόμενα μαθήματα καθώς και τις εισηγήσεις προσκεκλημένων καθηγητών από την Ελλάδα και την Ευρώπη.

Το **Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών** ιδρύθηκε το 1837 και ήταν το πρώτο πανεπιστήμιο του σύγχρονου ελληνικού κράτους καθώς και των Βαλκανίων και ευρύτερα της ανατολικής Μεσογείου¹³. Η διδασκαλία της Εγκληματολογίας εντάσσεται στον Τομέα Ποινικών Επιστημών του Τμήματος Νομικής του εν λόγω πανεπιστημίου, στο οποίο και ξεκίνησε η διδασκαλία της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα. Στο πλαίσιο αυτό, οι σημαντικότεροι σταθμοί που επέδρασαν θετικά και στην εν γένει εξέλιξη της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα υπήρξαν:

• Η συμβολή του πρώτου Καθηγητή Εγκληματολογίας *Κ. Γαρδίκας*¹⁴, ο οποίος το 1918, σε ηλικία 22 ετών, ολοκλήρωσε τη διδακτορική του διατριβή στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης με θέμα «*Η ανθρωποκτονία στους αρχαίους Έλληνες και μάλιστα στους Αττικούς*». Το τρίτομο έργο του 2600 σελίδων (τ. Α' Εγκληματολογία, τ. Β' Αστυνομική και τ. Γ' Σωφρονιστική), που ξεκίνησε να δημοσιεύεται από το 1936 και ολοκληρώθηκε το 1955, έγινε κλασσικό και επανεκδόθηκε πλειστάκις (*Spinellis* 1997:79, *Κουράκης*, 2000:42). Επιπρόσθετα, ο Καθηγητής *Γαρδίκας* διετέλεσε ο πρώτος διευθυντής της Υπηρεσίας Εγκληματολογικών Ερευνών¹⁵, η οποία από το 1929 δραστηριοποιήθηκε στην επιστημονική διερεύνηση των εγκλημάτων (*Spinellis*, 1997:79).

• Σημαντική υπήρξε η συμβολή και των συνεχιστών του στη διδασκαλία και την έρευνα της Εγκληματολογίας. Η ίδρυση του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών από τον αείμνηστο Καθηγητή *Ιωάννη Δασκαλόπουλο* αποτελεί έναν ιδιαίτερα σημαντικό σταθμό. Το εν λόγω Εργαστήριο επανιδρύθηκε με το προεδρικό διάταγμα 535/1991 (*Σπινέλλη*, 2005:34)¹⁶ και πρώτη διευθύντρια υπήρξε η Καθηγήτρια *Κ.Δ. Σπινέλλη*¹⁷ και στη συνέχεια (2001 έως σήμερα) ο Καθηγητής *Ν.Ε. Κουράκης*. Το έργο του Εργαστηρίου είναι ιδιαίτερα ευρύ και χαρακτηρίζεται από την ποικιλία των δραστηριοτήτων και τη συνεργασία με εκπροσώπους άλλων ακαδημαϊκών και λοιπών φορέων, σύμφωνα με όσα αναλυτικά αναφέρονται παρακάτω.

• Τα διδασκόμενα σήμερα μαθήματα, σε προπτυχιακό επίπεδο, καλύπτουν ένα ευρύ πεδίο του εγκληματολογικού φαινομένου¹⁸. Σε

7. Το σημαντικό έργο του Καθηγητή *Ι. Φαρσεδάκη* τίμησαν οι συνεργάτες του και οι συνάδελφοί του από την Ελλάδα και το εξωτερικό, στο πλαίσιο του *Διεθνούς Συνεδρίου* που διοργανώθηκε προς τιμήν του στην Αθήνα, στις 5,6,7.6.2008, με τίτλο «*Η σύγχρονη εγκληματικότητα, η αντιμετώπισή της και η Εγκληματολογία*». Οι συμβολές των συνέδρων περιλαμβάνονται στον υπό έκδοση Τιμητικό Τόμο, από τις εκδόσεις της Νομικής Βιβλιοθήκης.

8. Επρόκειτο για ενιαίο μεταπτυχιακό πρόγραμμα με θέμα: «*Η παγκοσμιοποίηση του εγκλήματος και η απάντησή της δικαιοσύνης*» που οδηγούσε σε χορήγηση κοινού διπλώματος και από τα έξι Πανεπιστήμια (American University Washington, Florida State University και Sam Houston-Texas University, Παντείου Πανεπιστημίου, Πανεπιστημίου της Μπολώνιας και Πανεπιστημίου της Βαρκελώνης).

9. Στο πλαίσιο αυτό οργάνωσε και διεξήγαγε την έρευνα για την *Απονομή της ποινικής Δικαιοσύνης στην Ελλάδα* καθώς και την έρευνα για το *Θεσμό της φυλακής*. Είχε αναλάβει, επίσης, την επιστημονική ευθύνη της εγκληματολογικής έρευνας για τα *Ναρκωτικά* η οποία υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Τομέα Εγκληματολογίας (*Φαρσεδάκης*, 2000:19).

10. Ενδεικτικά αναφέρονται οι μονογραφίες του: *Η Εγκληματολογία της Κοινωνικής Αντίδρασης* (*Δασκαλάκης*, 1985) και *Μεταχείριση εγκληματία* (*Δασκαλάκης*, 1985).

11. Σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Κοινωνιολογίας, <http://www.panteion.gr>

12. Εγκληματολογικά μαθήματα διδάσκονται, επίσης, στα Τμήματα Ψυχολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου.

13. Βλ. όσα αναλυτικά αναφέρονται στο <http://www.uoa.gr>

14. Οι πληροφορίες που παρατίθενται στο σημείο αυτό προέρχονται από το *Κουράκης*, 2000.

15. Η παραπάνω υπηρεσία ακολούθησε την ίδρυση της Διεθνούς Οργάνωσης Εγκληματολογικής Αστυνομίας, στην οποία είχε εξελιχθεί η Διεθνής Επιτροπή Αστυνομίας καταδίωξης που είχε συσταθεί μετά το Συνέδριο της Βιέννης το 1923, μέσα από τη συνεργασία τεσσάρων Ευρωπαϊκών ειδικών, στους οποίους συγκαταλεγόταν και ο Καθηγητής *Γαρδίκας* (*Φαρσεδάκης*, 1984:70).

16. Για το εν λόγω Εργαστήριο, βλ. Ειδικότερα: *C.D. Spinellis*, Center for penal and criminological research, Section of penal sciences, University of Athens, in *European Journal on Criminal Policy and Research*, 1995:100-103.

17. Ο Τομέας Ποινικών Επιστημών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, αποφάσισε μάλιστα, την έκδοση Τιμητικού Τόμου για την Ομότιμη Καθηγήτρια *Κ.Δ. Σπινέλλη*, ως ένδειξη αναγνώρισης της σημαντικής προσφοράς της.

18. Σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών, το οποίο δημοσιεύεται στο <http://www.uoa.gr>

μεταπτυχιακό επίπεδο, υπάρχει σε ισχύ τα τελευταία δέκα πέντε χρόνια (ΦΕΚ Β' 476/24.6.1994, όπως τροποποιήθηκε με το ΦΕΚ Β' 1943/30.12.2005) το πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών των *Ποινικών Επιστημών*, με δύο κατευθύνσεις: *Ποινικό δίκαιο /Ποινική Δικονομία και Εγκληματολογία*. Στη διδασκαλία των μαθημάτων συμμετέχουν όλα τα μέλη ΔΕΠ του Τομέα Ποινικών Επιστημών, ενώ κατά καιρούς προσκαλούνται σημαντικοί επιστήμονες ή δικαστικοί λειτουργοί για την ανάπτυξη ειδικών θεμάτων. Στο πλαίσιο αυτό εκπονούνται, επίσης, αξιόλογες διδακτορικές διατριβές και ερευνητικά προγράμματα ενταγμένα, κυρίως, στο Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών, σύμφωνα με τα κατωτέρω.

Εγκληματολογικά μαθήματα διδάσκονται και σε άλλα Τμήματα του Πανεπιστημίου Αθηνών, όπως στο *Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας* από τον Καθηγητή Π. Χριστινάκη και στο *Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ* του Πανεπιστημίου Αθηνών από τον Καθηγητή Γ. Πανούση.

Το *Alma Mater Thessalonicensis* ήταν το δεύτερο ελληνικό πανεπιστήμιο που ιδρύθηκε το 1925 στη Θεσσαλονίκη (Ν 3341/1925). Βάσει του άρθρου 7 του Ν 3108/1954 μετονομάστηκε σε *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*. Το Νομικό Τμήμα ιδρύθηκε το 1930-1931¹⁹ και το μάθημα της Εγκληματολογίας άρχισε να διδάσκεται από το έτος 1934, από τον Καθηγητή Δ. Καστόρχη (Λαμπροπούλου, 2003:834). Σημαντική υπήρξε η συμβολή του Καθηγητή Δ. Καρανίκα, διδάκτορα του Πανεπιστημίου της Λειψίας και υφηγητή της Σωφρονιστικής και Εγκληματολογίας στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, ο οποίος ανέλαβε την έδρα του Ποινικού Δικαίου του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου (1940 & 1948), ενώ διετέλεσε και Αναπρύτανης του ίδιου Πανεπιστημίου. Εκτός από το *Εγχειρίδιο Ποινικού Δικαίου*, συνέγραψε το *Εγκληματοπολητικό Δίκαιο* (1933) και τη *Σωφρονιστική* (1948-50)²⁰.

Η διδασκαλία της Εγκληματολογίας σε προπτυχιακό επίπεδο εντάσσεται, σήμερα, στον *Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών της Νομικής* ενώ με την υπουργική απόφαση Β1/809/1993, εγκρίθηκε και λειτουργεί το μεταπτυχιακό πρόγραμμα των *Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών*. Η εξέλιξη της διδασκαλίας της Εγκληματολογίας στο ΑΠΘ οφείλει πολλά στον Ομότιμο σήμερα Καθηγητή Στέργιο Αλεξιάδη και στους συνεργάτες του.

Εγκληματολογικά μαθήματα διδάσκονται, επίσης, στον Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών Σπουδών του *Τμήματος Νομικών Επιστημών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης*²¹. Το πανεπιστήμιο αυτό ιδρύθηκε το 1973 και το Τμήμα Νομικών Επιστημών άρχισε να λειτουργεί το επόμενο έτος. Στο πλαίσιο αυτό, λειτουργεί και αντίστοιχο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών. Με το ΠΔ 304/1994 ιδρύθηκε, επίσης, το *Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης*, στο οποίο διδάσκονται πολλά εγκληματολογικά μαθήματα από την έναρξη της λειτουργίας του, το ακαδημαϊκό έτος 1996-97. Σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη της Εγκληματολογίας στο πλαίσιο αυτό διαδραμάτισαν ο πρώτος εκεί Καθηγητής Εγκληματολογίας Νίκ. Φωτάκης και ο νυν Καθηγητής στο Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ του Πανεπιστημίου Αθηνών Γίαννης Πανούσης, ο οποίος υπήρξε μεταξύ των άλλων Αντιπρύτανης (1986, 1990, 1991-1994) και Πρύτανης του ΔΠΘ (1994-1997).

Τα τελευταία χρόνια, ο αριθμός των πανεπιστημιακών Τμημάτων αυξήθηκε ιδιαίτερα στην Ελλάδα και, όπως προαναφέρθηκε, η διδασκαλία εγκληματολογικών μαθημάτων επεκτάθηκε, πέραν των Νομικών Σχολών και του Παντείου Πανεπιστημίου. Στο *Πανεπιστήμιο της Κρήτης*²² η διδασκαλία της Εγκληματολογίας εντάσσεται στα προγράμματα σπουδών των *Τμημάτων Κοινωνιολογίας, Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών και Ψυχολογίας*. Η προσέγγιση είναι κατά βάση

κοινωνιολογική στα δύο πρώτα Τμήματα, τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Αξίζει να αναφερθεί το διατηρηματικό μεταπτυχιακό των Τμημάτων Βιολογίας, Ιατρικής, Κοινωνιολογίας και Φιλοσοφίας πάνω στη *Βιοηθική*, το οποίο λειτουργεί από το 2003.

Εγκληματολογικά μαθήματα περιλαμβάνονται και στο πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος Κοινωνιολογίας του *Πανεπιστημίου του Αιγαίου*²³, με το ενδιαφέρον να επικεντρώνεται κυρίως στην κοινωνιολογική προσέγγιση της μετανάστευσης, των μειονοτήτων, του φύλου κ.ο.κ. Στο πλαίσιο αυτό, λειτουργεί και το μεταπτυχιακό πρόγραμμα «*Ερευνα για την τοπική ανάπτυξη και συνοχή*», στο οποίο συμπεριλαμβάνονται και εγκληματολογικές προσεγγίσεις.

Η Εγκληματολογία, με έμφαση στην Αντεγκληματική Πολιτική, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του προγράμματος σπουδών του *Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής* του *Πανεπιστημίου Πελοποννήσου*²⁴. Το Τμήμα αυτό άρχισε να λειτουργεί βάσει του ΠΔ 118/2003 και εντάσσεται στη Σχολή Κοινωνικών επιστημών, με έδρα την Κόρινθο. Εκτός από το προπτυχιακό πρόγραμμα, στο Τμήμα αυτό, τα εγκληματολογικά μαθήματα διδάσκονται και στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών «*Κοινωνικές διακρίσεις, μετανάστευση και ιδιότητα του πολίτη*».

Όπως διευκρινίστηκε ήδη, η παραπάνω αναφορά δεν είναι εξαντλητική και αποσκοπεί μόνο στην περιγραφή των ενδεικτικών διαστάσεων της διδασκαλίας της Εγκληματολογίας²⁵, η οποία εκτός από τα ΑΕΙ επεκτείνεται και σε άλλα προγράμματα σπουδών, όπως εκείνο του *Σπουδαστηρίου Κοινωνικών Μελετών, των ΤΕΙ Μεσολογγίου*. Επίσης, πολλά εγκληματολογικά μαθήματα περιλαμβάνονται στα προγράμματα διδασκαλίας των διαφόρων Σχολών της *Αστυνομικής Ακαδημίας*, ενώ, αντίθετα, κανένα εγκληματολογικό μάθημα δεν περιλαμβάνεται στο πρόγραμμα διδασκαλίας της *Εθνικής Σχολής Δικαστών*.

Η ανάπτυξη της ακαδημαϊκής διδασκαλίας της Εγκληματολογίας και των προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών έχει οδηγήσει, συνολόυθ, και στην παραγωγή μεγάλου αριθμού διδακτορικών διατριβών που εκπονούνται στα ελληνικά πανεπιστήμια. Αξίζει, επίσης, να αναφερθεί η διαρκής και αυξανόμενη τάση έκδοσης εγκληματολογικών συγγραμμάτων και αρθρογραφίας. Έτσι, σήμερα φιλοξενούνται εγκληματολογικές μελέτες στα νομικά περιοδικά *Ποινική Δικαιοσύνη, Ποινικός Λόγος* και *Ποινικά Χρονικά*, ενώ συνεχίζει να εκδίδεται και η προαναφερθείσα επιθεώρηση *Χρονικά* του Εργαστηρίου Εγκληματολογικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θράκης, η ηλεκτρονική έκδοση του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών, *The art of crime* και πρόσφατα εγκαινιάστηκε η προαναφερθείσα έκδοση *Νέοι, έγκλημα και κοινωνία*, του Εργαστηρίου Κοινωνιολογίας της νεότητας, του ελεύθερου χρόνου και του αθλητισμού, του Πανεπιστημίου του Αιγαίου. Η *Ελληνική Εταιρία Εγκληματολογίας*²⁶ έχει, αντίθετα, αναστείλει την έκδοσή της *Ελληνικής Επιθεώρησης Εγκληματολογίας*, για καθαρά οικονομικούς λόγους. Εγκληματολογικά άρθρα δημοσιεύονται, επίσης, και σε άλλα

23. Το Πανεπιστήμιο του Αιγαίου ιδρύθηκε το 1984 (<http://www.aegean.gr>).

24. Το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου ιδρύθηκε με το ΠΔ 13/2000 και άρχισε να λειτουργεί το 2002 (<http://www.uop.gr>).

25. Για μια αναλυτικότερη παρουσίαση των εγκληματολογικών μαθημάτων στα πανεπιστημιακά ιδρύματα, βλ. Ch. Zarafonitou, "Criminology as a discipline in modern Greece: Teaching, research and profession", 2009a.

26. Η Ελληνική Εταιρία Εγκληματολογίας έχει τριάντα χρόνια δράσης, συντονίζει τη δραστηριότητά της με αυτήν της Διεθνούς Εταιρίας Εγκληματολογίας και συνεργάζεται με άλλες διεθνείς ή εθνικές οργανώσεις, κέντρα κ.λπ. Έχει διοργανώσει πολλές ομιλίες, ημερίδες, σεμινάρια (μεταξύ των οποίων και το διεθνές σεμινάριο Εγκληματολογίας) και συνέδρια. Ο απολογισμός αυτός περιλαμβάνεται στο σχετικό έντυπο (Ελληνική Εταιρία Εγκληματολογίας, 30 χρόνια δράσης, Νομική Βιβλιοθήκη) που διανεμήθηκε στο Συνέδριο που διοργάνωσε η εταιρία αυτή στην Αθήνα, στις 18 & 19.5.2009 με τίτλο: «Η Εγκληματολογία απέναντι στις σύγχρονες προκλήσεις».

19. <http://web.auth.gr/law>

20. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάννικα, Τ. 32ος, 1996, σελ. 95.

21. <http://www.law.duth.gr>

22. Το Πανεπιστήμιο Κρήτης ιδρύθηκε το 1977 (<http://www.uoc.gr>).

επιστημονικά περιοδικά ποινικού ή κοινωνιολογικού ή ψυχολογικού κ.λπ., περιεχομένου, ενώ εγκληματολογικά βιβλία εκδίδονται –αυτοτελώς ή στο πλαίσιο συλλογών– από όλες τις νομικές και ευρύτερα κοινωνικών επιστημών εκδόσεις²⁷.

II. Η εγκληματολογική έρευνα

Σε αντίθεση με την «άνθηση» της διδασκαλίας της Εγκληματολογίας στο πλαίσιο των πανεπιστημιακών προγραμμάτων σπουδών, η έρευνα στον τομέα αυτό είναι περιορισμένη. Έτσι, υπάρχουν ολιγάριθμα εθνικά ερευνητικά κέντρα τα οποία σπανίως εκπονούν καθαρά εγκληματολογική έρευνα. Στο πλαίσιο των πανεπιστημίων, έχουν ιδρυθεί και λειτουργούν αξιόλογα ερευνητικά κέντρα ή εργαστήρια. Μια γενική παρατήρηση, αναφορικά με την εγκληματολογική έρευνα στην Ελλάδα, είναι η υποχρηματοδότησή της και η έλλειψη ενδιαφέροντος από πλευράς της πολιτείας.

- Το 1975, οπότε ο *Η. Δασκαλάκης* ανέλαβε την ευθύνη των εγκληματολογικών ερευνών στο **Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (Ε.Κ.Κ.Ε.)**, διεξήχθησαν οι προαναφερθείσες σημαντικές έρευνες. Το Ε.Κ.Κ.Ε., μετά το 1985 με την ψήφιση του νόμου 1514/1985 για την «*ανάπτυξη επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας*», διαρθρώθηκε σε Ινστιτούτα (*Λαμπροπούλου*, 2003:837). Έτσι, η εγκληματολογική έρευνα έχει συμπεριληφθεί στις στοχοθεσίες του *Ινστιτούτου Πολιτικής Κοινωνιολογίας* και με «*άξονες της στρατηγικής*» του τα πεδία που αφορούν στην παραβατικότητα, ξενοφοβία, το δίκαιο-δικαιοσύνη κ.λπ.²⁸.

- Με το Ν 3387/12.9.2005 ιδρύθηκε το **Κέντρο Μελετών Ασφάλειας (ΚΕ.ΜΕ.Α.)**, το οποίο είναι ερευνητικός, συμβουλευτικός και γνωμοδοτικός φορέας που εποπτεύεται από το Υπουργείο Εσωτερικών και δραστηριοποιείται και σε εγκληματολογικού ενδιαφέροντος θέματα. Παρόλα αυτά, είναι πολύ πρόσφατη η ίδρυσή του για κάποιες μορφές ερευνητικό απολογισμό.

- Στο πλαίσιο του **Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ)**, αρκετές έρευνες εγκληματολογικού ενδιαφέροντος έχουν εκπονηθεί τα τελευταία χρόνια²⁹. Μεταξύ αυτών συγκαταλέγεται η έρευνα με θέμα «*Γυναίκες και ανθρωποκτονία: Έρευνα στις γυναίκες φυλακές Κορυδαλλού*» (2005), καθώς και «*Η σεξουαλική παρενόχληση κατά των γυναικών στους χώρους εργασίας*» (2004), «*Ενδο-Οικογενειακή Βία κατά των Γυναικών: Πρώτη Πανελλαδική Επιδημιολογική Έρευνα*» (2003), η μελέτη για την «*Επισκόπηση Ελληνικής και Ξένης Βιβλιογραφίας για την Ενδο-Οικογενειακή Βία κατά των Γυναικών και Καταγραφή των Φορέων Στήριξης των Γυναικών*» (2000), και για το «*Φύλο και κοινωνικός αποκλεισμός*» (2001).

Ερευνητικό έργο παράγεται, ωστόσο, και στο πλαίσιο των πανεπιστημιακών Ερευνητικών Εργαστηρίων και Κέντρων Εγκληματολογίας.

- Στο πεδίο αυτό, δημιουργήθηκε στη **Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών** το **Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών** από τον Καθηγητή *Ιω. Δασκαλόπουλο*, το οποίο

27. Ενδεικτικά αναφέρονται οι σειρές *Βιβλιοθήκη Εγκληματολογίας*, *Τετράδια Εγκληματολογίας* και *Βιβλιοθήκη Ποινικής Δικαιοσύνης*, τις οποίες εκδίδει η Νομική Βιβλιοθήκη, υπό τη διεύθυνση του Καθηγητή *Ι. Φαρσεδάκης* (βλ. και όσα αναλυτικά αναφέρει η *Λαμπροπούλου*, 2003:838) καθώς και η σειρά του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών που εκδίδει ο οίκος *Α. Σάκκουλα*, υπό τη διεύθυνση του Καθηγητή *Ν. Κουράκης*.

28. <http://www.ekke.gr>

29. Το ΚΕΘΙ είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, το οποίο ιδρύθηκε το 1994 και λειτουργεί κεντρικά στην Αθήνα και περιφερειακά στο Ηράκλειο, την Καλαμάτα, την Κομοτηνή, την Πάτρα, την Πρέβεζα, τη Θεσσαλονίκη και το Βόλο. Το ΚΕΘΙ εποπτεύεται από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας του Υπουργείου Εσωτερικών (<http://www.kethi.gr>).

επανιδρύθηκε σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, το 1991, με πρώτη διευθύντρια την Ομότιμη τώρα Καθηγήτρια *Κ.Δ. Σπινέλλη*, έως τη συνταξιοδότησή της. Από το 2001 και εντεύθεν, διευθυντής είναι ο Καθηγητής *Ν.Ε. Κουράκης*³⁰. Στις δραστηριότητες του Εργαστηρίου περιλαμβάνονται: *ελεύθερα εκπαιδευτικά σεμινάρια* (π.χ. δικαστικής γραφολογίας) και *προβολές/συζήτηση ταινιών εγκληματολογικού ενδιαφέροντος* (σε συνεργασία με το Πάντειο Πανεπιστήμιο και το Σπουδαστήριο Κοινωνικών Μελετών των ΤΕΙ Μεσολογίου), πάνω από δέκα ήδη *ολοκληρωμένες επιστημονικές έρευνες* για την κατάσταση και τα προβλήματα των γυναικών κρατουμένων (1994-1996), των ανηλίκων κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές (1993-1995), καθώς και επαναληπτική εξέταση της πορείας τους (1992-2002), την παραβατικότητα ανηλίκων και τις «συμμορίες» ανηλίκων στη σύγχρονη Ελλάδα (2002-2004), για την ευθανασία (επιστημονικοί υπεύθυνοι οι Καθηγητές *Ν. Κουράκης* και *Κ.Δ. Σπινέλλη*, 2005-2007), για την ενδοοικογενειακή βία (επιμ. *Φ. Μηλιώνη*) καθώς και για τη σχέση της ανασφάλειας και της τιμωρητικότητας με την αντεγκληματική πολιτική (επιστημονικοί υπεύθυνοι οι Καθηγητές *Χ. Ζαραφονίτου* και *Ν. Κουράκης*). Το ανωτέρω Εργαστήριο έχει προβεί στη *διοργάνωση επιστημονικών εκδηλώσεων και συνεδρίων*, μεταξύ των οποίων και του πρώτου Φοιτητικού Συνεδρίου Εγκληματολογίας (σε συνεργασία με το Σπουδαστήριο Κοινωνικών Μελετών των ΤΕΙ Μεσολογίου), την έκδοση βιβλίων εγκληματολογικού ενδιαφέροντος στη σειρά δημοσιεύσεων του³¹, την *αξιολόγηση προγραμμάτων απεξάρτησης* που εφαρμόζονται σε σωφρονιστικά καταστήματα, καθώς και την έκδοση του πρώτου *ηλεκτρονικού εγκληματολογικού περιοδικού* στην ιστοσελίδα www.theartofcrime.gr

- Στο **Πάντειο Πανεπιστήμιο** λειτουργεί από το 1990, το **Ελληνικό Κέντρο Εγκληματολογίας**, το οποίο διεξάγει έρευνες και καταρτίζει ερευνητές στο πεδίο της Εγκληματολογίας. Διευθυντής του Κέντρου είναι ο Ομότιμος Καθηγητής *Ι. Φαρσεδάκης*. Στη δραστηριότητα του Κέντρου συμπεριλαμβάνονται οι έρευνες «*Υποकुλοτούρες και παρέκκλιση στα δυτικά προάστια της Αθήνας*» (Επιστημ. υπεύθυνοι: Καθηγητής *Α. Ασπρινάκης*, Δρ. *Λ. Στυλιανούδη*, 1996), «*Μικρή εγκληματικότητα στην Αττική*», (Επιστημ. υπεύθυνος: Καθηγητής *Δ. Καλογερόπουλος*, 1998) και «*Αναδιάρθρωση των υπηρεσιών της ελληνικής αστυνομίας*», (Επιστημ. υπεύθυνος: Καθηγητής *Ι. Φαρσεδάκης*, 2003).

Εγκληματολογικές έρευνες εκπονούνται και στο πλαίσιο των προπτυχιακών και, κυρίως, των μεταπτυχιακών μαθημάτων του Τομέα Εγκληματολογίας υπό την ευθύνη και πρωτοβουλία των διδασκόντων. Ενδεικτικά αναφέρονται οι έρευνες: «*Κοινωνικές αξίες των παραβατικών και μη παραβατικών*» (Επιστημ. Υπεύθυνοι: *Α. Μαγγανάς*, Γρ. *Λάζος*, 1997)³², τρεις έρευνες για το *Φόβο του εγκλήματος στην ελληνική πρωτεύουσα* (Επιστημ. Υπεύθυνη: *Χ. Ζαραφονίτου*, 1996, 1998, 2004) και μία έρευνα για το φόβο του εγκλήματος στους μετανάστες κατοίκους της πρωτεύουσας (2004), η προαναφερθείσα έρευνα για την «*(Αν)ασφάλεια, τιμωρητικότητα και αντεγκληματική πολιτική*» (σε συνεργασία με το Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών, 2006) καθώς και ευρωπαϊκά ερευνητικά προγράμματα, όπως το «*The cultural dimensions of corruption - The importance of attitudes about corruption for its prevention*» (*Λαμπροπούλου*, 2008). Πολλά εγκληματολογικά θέματα έχουν

30. Για τους σκοπούς και την πλούσια και πολυσχιδή επιστημονική δράση του εν λόγω Εργαστηρίου, βλ., όσα διεξοδικά αναφέρει ο Διευθυντής του Καθηγητής *Νέστορ Κουράκης*, Το Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών, στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.law.uoa.gr/crime-research/ergastirio.htm>

31. Η σειρά εκδίδεται από τον εκδοτικό οίκο *Α. Σάκκουλα*, Αθήνα-Κονοτή, υπό τη διεύθυνση του Καθηγητή *Ν. Κουράκης*.

32. Βλ. επίσης, τις αναφερόμενες έρευνες στο: *Μαγγανάς*, 2004.

αποτελέσει, επίσης, αντικείμενο μελέτης και έρευνας στο πλαίσιο μεταπτυχιακών εργασιών και διδακτορικών διατριβών.

• Στον Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών επιστημών της **Νομικής Σχολής του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου**, ιδρύθηκε το 1974 –σχεδόν ταυτόχρονα με την ίδρυση του Πανεπιστημίου– από τον αείμνηστο καθηγητή *Ν. Φωτάκη*, το *Εργαστήριο Εγκληματολογίας και Δικαστικής Ψυχιατρικής*, το οποίο αργότερα μετονομάστηκε από τον μετέπειτα Διευθυντή του Καθηγητή *Γιάννη Πανούση*, σε *Εργαστήριο Εγκληματολογικών Επιστημών* (*Σπινέλλη*, 1985: 36). Με τη νέα του αυτή ονομασία ενεργοποιήθηκε το 1986 και λειτουργεί έκτοτε, αρχικά υπό τη Διεύθυνση του Καθηγητή *Γιάννη Πανούση* και από το 1997 και εντεύθεν υπό τη Διεύθυνση του Αναπληρωτή Καθηγητή *Χαράλαμπου Δημόπουλου*. Στις δραστηριότητές του περιλαμβάνεται ερευνητικό έργο (ποινικοσωφρονιστικού χαρακτήρα καθώς και συμμετοχή στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα ΑΓΙΣ με θέμα το trafficking), εκπαιδευτικά σεμινάρια, διαλέξεις και συνέδρια καθώς και η έκδοση της εγκληματολογικής Επιθεώρησης «*Χρονικά*», την οποία διευθύνει από το 1990 ο Καθηγητής *Γ. Πανούσης*. Πολλές από τις επιστημονικές δραστηριότητες του Εργαστηρίου γίνονται σε συνεργασία με το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών του Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών και με το Τμήμα Κοινωνικής Διοίκησης του ίδιου Πανεπιστημίου.

• Αξιόλογες επιστημονικές συναντήσεις και συνέδρια διοργανώνονται, επίσης, από τον Τομέα Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών της **Νομικής Σχολής του ΑΠΘ**, όπως είναι οι «*Επιστημονικές συναντήσεις των Τομέων Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών των Πανεπιστημίων Θεσσαλονίκης και Θράκης*», τα «*Ελληνογερμανικά συνέδρια*», το συνέδριο προς τιμήν του Καθηγητή *Ι. Μανωλεδάκη* καθώς και το άρτι διοργανωθέν προς τιμήν του Καθηγητή *Στ. Αλεξιάδη*, με τίτλο «*Ο δρόμος προς τη Δικαιοσύνη*» (15-16.10.2009).

• Αντίστοιχα, υψηλού επιπέδου είναι οι επιστημονικές διοργανώσεις του **Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου**, όπως εκείνες που διοργανώνονται από το *Groupe européen de recherches sur la justice pénale*, υπό την επιστημονική ευθύνη του Καθηγητή και Προέδρου του Τμήματος *Θ. Παπαθεοδώρου* και αντίστοιχα τα *Common Studies Sessions* που διοργανώνονται υπό την ευθύνη του Αναπληρωτή Καθηγητή *Β. Καρύδη*. Οι παραπάνω επιστημονικές εκδηλώσεις γίνονται με τη συμμετοχή Ελλήνων και ξένων εγκληματολόγων και συχνά οι εργασίες τους δημοσιεύονται³³.

• Ερευνητική και επιστημονική δραστηριότητα στον τομέα της Εγκληματολογίας, πέραν του διδακτικού έργου τους, παράγουν και τα υπόλοιπα πανεπιστημιακά τμήματα Κοινωνικών επιστημών του Πανεπιστημίου του Αιγαίου, της Κρήτης καθώς και των ΤΕΙ Μεσολογίου, όπου επιπλέον έχει ιδρυθεί και λειτουργεί υπό τη διεύθυνση του Καθηγητή και Διευθυντή στη Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, *Χρ. Τσουραμάνη*, το *Σπουδαστήριο Κοινωνικών Μελετών*, όπου διοργανώθηκε και το Επιστημονικό Συμπόσιο με θέμα «*Εγκληματολογία: Διδασκαλία και έρευνα στην Ελλάδα*» (28-29.5.2009). Αντίστοιχα, στο Τμήμα Κοινωνιολογίας του Πανεπιστημίου του Αιγαίου λειτουργεί υπό τη διεύθυνση του Επίκουρου Καθηγητή *Στρ. Γεωργούλα*³⁴ το *Εργαστήριο Κοινωνιολογίας της νεότητας, του ελεύθερου χρόνου και του αθλητισμού*, στο πλαίσιο του οποίου εκδίδεται και το επιστημονικό περιοδικό «*Νέοι, έγκλημα και κοινωνία*».

33. Όπως για παράδειγμα η σειρά *Κοινωνική και Εκπαιδευτική Πολιτική* του *Groupe européen de recherches sur la justice pénale* και του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου (*Papathéodorou, Mary* (Eds), 2006).

34. Με πρωτοβουλία του οποίου διοργανώθηκε στη Μυτιλήνη τον Ιούνιο 2006 η 1η Συνάντηση Ελλήνων Εγκληματολόγων υπό την αιγίδα της Σχολής Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Αιγαίου, οι εργασίες της οποίας δημοσιεύονται στον τμητικό τόμο για τον *Στ. Αλεξιάδη* (*Γεωργούλας*, 2007).

Γενικά, η εγκληματολογική έρευνα έχει πολύ δρόμο να διανύσει ακόμα στην Ελλάδα. Η παρατηρούμενη τα τελευταία χρόνια αύξηση ερευνητικής μορφής μελετών έχει συχνά αποσπασματικό χαρακτήρα και δεν πληροί πάντοτε τα απαραίτητα επιστημονικά κριτήρια ώστε να συμβάλει στην πρόοδο της επιστήμης³⁵. Η χρηματοδότηση τέτοιων ερευνών σπανίζει και όταν γίνεται στο πλαίσιο ευρωπαϊκών προγραμμάτων, η γνώση δεν διαχέεται μια και δεν υλοποιείται ενταγμένη σε οργανωμένο πλαίσιο δράσης. Είναι, εξάλλου, αξιοσημείωτο ότι δεν επιδεικνύεται, πλην εξαιρέσεων, ενδιαφέρον από τους αρμόδιους κρατικούς φορείς ούτε για τη χρηματοδότηση εγκληματολογικών ερευνών ούτε, όμως, και για την αξιοποίηση των πορισμάτων ερευνών που πραγματοποιήθηκαν και δημοσιεύθηκαν σε επιστημονικά fora ή εκδόσεις.

III. Η Εγκληματολογία και ως επάγγελμα

Στο *XXIX Διεθνές Σεμινάριο Εγκληματολογίας* (Pamplona, 15-22.6.1980), η Καθηγήτρια *Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου* (1981:124), αναφερόμενη στην ελληνική πραγματικότητα της εποχής, είχε διατυπώσει την άποψη πως «*η αντεγκληματική πολιτική χαράσσεται κατ' αρχήν από τους υψηλόβαθμους υπαλλήλους των Υπουργείων Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης, σύμφωνα με τις οδηγίες που χαράσσονται από τους Υπουργούς και με τη συνεργασία κάποιων «αρμοδίων», που συνήθως είναι οι ποινολόγοι, και των δικαστών. Αν μερικές φορές συμμετέχουν και οι εγκληματολόγοι, πρόκειται για μια πολύ μικρή μειοψηφία. Μετά από 29 χρόνια, η κατάσταση λίγο μόνο έχει αλλάξει. Στον τομέα ειδικότερα της αντεγκληματικής πολιτικής, συνεχίζει να απουσιάζει η επιστημονική κουλτούρα, με αποτέλεσμα τόσο οι επιλογές των συμβούλων των υπουργών όσο και οι επιλογές των εφαρμοζόμενων πολιτικών να γίνονται, στις περισσότερες περιπτώσεις, με πολιτικά και όχι επιστημονικά κριτήρια*»³⁶.

Όμως, ακόμα και στις περιπτώσεις που η εγκληματολογική συμβολή είναι παρούσα στο στάδιο διαμόρφωσης της νομοθεσίας, δεν συμβαίνει το ίδιο και στο στάδιο της εφαρμογής, λόγω έλλειψης εγκληματολογικής εκπαίδευσης των αρμόδιων φορέων. Στην περίπτωση, για παράδειγμα, εφαρμογής της ποινικής νομοθεσίας, αξίζει να αναφερθεί ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει ειδικευση ποινικών δικαστών. Επίσης, αν εξαιρέσουμε την εγκληματολογική παιδεία που αποκτούν κατά την πανεπιστημιακή τους εκπαίδευση, η Σχολή Δικαστών δεν περιλαμβάνει καθόλου εγκληματολογικά μαθήματα, σύμφωνα και με τα προαναφερθέντα. Παρόλα αυτά, πολλοί δικαστές διαθέτουν μεταπτυχιακό δίπλωμα Εγκληματολογίας και επιδεικνύουν έντονο προσωπικό ενδιαφέρον για συμμετοχή και παρακολούθηση ποινικο-εγκληματολογικών επιστημονικών εκδηλώσεων.

Στην περίπτωση της αστυνομίας, παρά τα πολλά και ποικίλης επιστημονικής κατεύθυνσης μαθήματα που περιλαμβάνει η εκπαίδευση, δεν προβλέπονται ειδικεύσεις των αστυνομικών, εφόσον η ελληνική αστυνομία είναι ενιαίο σώμα και στις αρμοδιότητές της συμπεριλαμβάνεται

35. Στην κατεύθυνση της οργάνωσης της εγκληματολογικής έρευνας εντάσσεται και το εγχείρημα των *Σπινέλλη, Κρανιδιώτη*, Το Σχέδιο Κώδικα Δεοντολογίας για τους εγκληματολόγους, που δημοσιεύεται στο τεύχος 10 του ηλεκτρονικού εγκληματολογικού περιοδικού *The art of crime*.

36. Ενδεικτική η περίπτωση της «*Έκθεσης για την κατάσταση στις ελληνικές φυλακές και τις δυνατότητες βελτίωσης του σωφρονιστικού συστήματος της χώρας*» (*Αλεξιάδης*, 2001:110) την οποία συνέταξε το 1994 η Διοικητική Κοινοβουλευτική Επιτροπή για την «*εξέταση του σωφρονιστικού συστήματος της χώρας και των συνθηκών διαβίωσης των κρατούμενων*» (επιστημονικοί συνεργάτες: Καθηγητές *Ι. Φαρσεδάκης* και *Ν. Κουράκης*). Όπως υποστηρίζει ο Καθηγητής *Ν. Κουράκης* (2005: 298), η έκθεση αυτή συζητήθηκε τέσσερα έτη αργότερα στη Βουλή (Συνεδρίαση ΚΖ', 23.11.1998). Οι διαπιστώσεις και οι προτάσεις της επιτροπής ήταν γενικές αποδοχής και επιδοκιμασίας «*χωρίς ωστόσο να εκδηλωθεί μετέπειτα πολιτικό ενδιαφέρον για την αξιοποίηση της έκθεσης αυτής, αντίστοιχο με τον ενθουσιασμό που προκάλεσε η σύνταξή της*» (*Κουράκης*, 2005:298).

τόσο το προανακριτικό έργο όσο και ο έλεγχος της κυκλοφορίας, η φύλαξη στόχων, η πρόληψη και καταστολή του εγκλήματος, διοικητικού χαρακτήρα έλεγχοι (υγειονομικοί, αγορανομικοί κ.λπ.) κ.ά. Έτσι, δεν υφίσταται έως σήμερα ειδικευμένο σώμα δικαστικής αστυνομίας, κατά το πρότυπο των περισσότερων κρατών της δύσης και η μόνη ειδικευση που μπορούμε να πούμε ότι έχει κατοχυρωθεί σχετικά είναι εκείνη των εμπειρογνομόνων της *Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών*. Ωστόσο και στην περίπτωση των αστυνομικών, κατ' αντιστοιχία με των δικαστικών λειτουργών, πολλοί είναι εκείνοι που έχουν εκπαιδευτεί και μετεκπαιδευτεί, είναι κάτοχοι μεταπτυχιακών τίτλων σπουδών και διδακτορικών. Μια παρόμοια ειδικευση ή μετεκπαίδευση δεν σημαίνει, όμως, ότι θα αξιοποιηθεί πάντα και στην πράξη.

Αναφορικά, τέλος, με το σωφρονιστικό προσωπικό (διοικητικό, εσωτερικής φύλαξης και εξωτερικής φρούρησης, *Αλεξιάδης*, 2001:199) μαθήματα Εγκληματολογίας συμπεριλαμβάνονται μόνο στην ταχύρυθμη εκπαίδευση του προσωπικού εσωτερικής φύλαξης, την οποία παρακολουθούν ως προϋπόθεση της μονιμοποίησής τους (*Κουράκης*, 2005:318). Αντίθετα, το προσωπικό εξωτερικής φρούρησης επιλέγεται βάσει της «σωματικής και ψυχικής καταλληλότητας και επάρκειας», (*Κουράκης*, 2005:319).

Σύμφωνα με τον *Εσωτερικό Κανονισμό Λειτουργίας Γενικών Καταστημάτων Κράτησης* (αρ.απόφ. Υπ. Δικαιοσύνης 58819/7.4.2003), στις φυλακές προσλαμβάνεται και «ειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό», δηλαδή κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, εγκληματολόγοι, κοινωνιολόγοι και εκπαιδευτικοί, οι οποίοι τελούν υπό τη διοικητική εποπτεία και το διοικητικό έλεγχο του διευθυντή της φυλακής³⁷. Τα πολλά και σημαντικά καθήκοντα του εγκληματολόγου των φυλακών που αναφέρει ο εσωτερικός κανονισμός των καταστημάτων κράτησης είναι προφανώς αδύνατον να υλοποιηθούν λόγω μιας θεμελιώδους αντικειμενικής δυσκολίας: ότι στις ελληνικές φυλακές απασχολείται μόνο ένας εγκληματολόγος. Ωστόσο, ο Οργανισμός του Υπουργείου Δικαιοσύνης προβλέπει δέκα τρεις θέσεις εγκληματολόγων (*Κουλούρης*, 2008:144). Τα τυπικά προσόντα που απαιτούνται είναι το πανεπιστημιακό πτυχίο νομικών, πολιτικών, οικονομικών ή κοινωνικών επιστημών και το μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης στην Εγκληματολογία. Είναι προφανές ότι τα τυπικά αυτά προσόντα πληρούν πολλοί υποψήφιοι, γεγονός που θα επέτρεπε και τη δυνατότητα επιλογής των καταλληλότερων στην περίπτωση που οι θέσεις αυτές προκηρύσσονταν προς πλήρωση ενώ οι ανάγκες *intra muros* είναι πολλές και πιεστικές.

Από τα παραπάνω γίνεται εμφανής η παραγνωρισμένη υπόσταση του εγκληματολόγου στο ελληνικό ποινικό σύστημα. Παρόλα αυτά, αξίζει να αναφερθεί, ότι τα τελευταία χρόνια τέθηκαν σε εφαρμογή μια σειρά διατάξεις που αφορούν την έκτιση των ποινών, όπως είναι η λειτουργία της ειδικής υπηρεσίας *Επιμελητών Κοινωνικής Αρωγής*, στους οποίους έχουν τη δυνατότητα να προσληφθούν κοινωνικοί επιστήμονες, άρα και εγκληματολόγοι. Η Υπηρεσία αυτή ιδρύθηκε με τον Ν 1941/1991, όπως τροποποιήθηκε με το Ν 2207/1994, και υλοποιήθηκε με το ΠΔ 195/2006 (ΦΕΚ 199/12.9.2006), ήτοι μετά πάροδο δέκα πέντε ετών (*Παναθανασόπουλος*, 2006:1069 και *Μαυρής*, 2008)³⁸ αλλά ακόμη και σήμερα δεν λειτουργεί ουσιαστικά.

37. Σύμφωνα με το άρθρο 55 της προαναφερθείσας απόφασης: «Ο εγκληματολόγος εξετάζει τη νομική και την πραγματική κατάσταση των κρατούμενων με στόχο την εναρμόνιση των μέσων και μεθόδων έκτισης των ποινών με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τις συστάσεις και τους στοιχειώδεις κανόνες διεθνών οργανισμών. Γι' αυτό το σκοπό μελετά αρχεακό υλικό, επικοινωνεί με τους κρατούμενους ατομικά ή ομαδικά, συνεργάζεται με τις υπηρεσίες του καταστήματος, του Υπουργείου Δικαιοσύνης, τις αστυνομικές, δικαστικές, διοικητικές και λοιπές δημόσιες αρχές».

38. Οι Επιμελητές Κοινωνικής Αρωγής έχουν ως αποστολή: α) τη συνδρομή και επιβλεψη ατόμων που έχουν καταδικαστεί σε αναστολή εκτέλεσης της ποινής υπό επιτήρηση (άρθρο 100Α ΠΚ) ή των οποίων η ποινή έχει μετατραπεί σε

Ένας ακόμα φορέας τέθηκε πρόσφατα σε ισχύ στο χώρο της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων, στον οποίο ο ρόλος των εγκληματολόγων μπορεί να είναι σημαντικός. Πρόκειται για την «*Επάνοδο*», φορέα υπό την εποπτεία του Υπουργείου Δικαιοσύνης που προβλέπεται στο άρθρο 81 παρ. 1 του Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν 2776/1999). Ευρύτερος σκοπός αυτού του φορέα είναι «η επαγγελματική κατάρτιση και αποκατάσταση, η οικονομική συμπαράσταση και η σταδιακή κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων». Για τη σύσταση του φορέα προαπαιτούμενο υπήρξε η έκδοση προεδρικού διατάγματος, το οποίο δημοσιεύθηκε μετά πάροδο τεσσάρων ετών (ΠΔ 300/2003, ΦΕΚ Α' 256). Ούτε τότε όμως η *Επάνodos* μπόρεσε να λειτουργήσει, αφού απαιτήθηκε επιπλέον μια απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης για τη συγκρότηση του Διοικητικού της Συμβουλίου, η οποία εκδόθηκε μετά από τέσσερα ακόμη έτη (1.3.2007), ενώ μια αναδιάρθρωση του Διοικητικού της Συμβουλίου πραγματοποιήθηκε την 29.10.2007 (*Κουράκης*, 2008). Πρόεδρος του Δ.Σ. του εν λόγω φορέα είναι ο Καθηγητής Ν. Κουράκης και στα μέλη συγκαταλέγονται και ορισμένοι εγκληματολόγοι.

Στον τομέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης λειτουργεί, άλλωστε, και η *Υπηρεσία Επιμελητών ανηλίκων*, μια «κοινωνική υπηρεσία με την ευρεία έννοια» (*Ζαγούρα*, 2008:74), στην οποία έχουν τη δυνατότητα να προσληφθούν και εγκληματολόγοι. Σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 1 του ΠΔ 49/1979 «Περί λειτουργίας της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλίκων», ο εν λόγω Επιμελητής «*καθοδηγεί και υποβοηθά τον ανήλικο στην κοινωνική του διαβίωση καταβάλλων πάσα δυνατή προσπάθεια δια την ομαλή εξέλιξη και κοινωνική αναπροσαρμογή του*» (*Ζαγούρα*, 2008:75). Ο ρόλος τους παραμένει σημαντικός και μετά την αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων (Ν 3189/2003), ο οποίος αναφέρεται στην Υπηρεσία αυτή ως «τον κύριο φορέα υποδοχής και μεταχείρισης του ανήλικου παραβάτη» ενώ επιστημαίνεται παράλληλα και ο ειδικοπροληπτικός, καθοδηγητικός και ελεγκτικός ταυτόχρονα ρόλος τους σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας (*Ζαγούρα*, 2008:74).

Η παραπάνω αναφορά είναι ενδεικτική των σπουδαιότερων υπηρεσιών του Υπουργείου Δικαιοσύνης στις οποίες υπάρχει η δυνατότητα επαγγελματικής απορρόφησης των εγκληματολόγων. Στα παραπάνω πρέπει να προστεθεί η υπηρεσιακή απασχόληση και εγκληματολόγων στο διοικητικό προσωπικό όχι μόνο του εν λόγω υπουργείου αλλά και συναφών (π.χ. Εσωτερικών και πρώην Δημόσιας Τάξης) καθώς και ο επιστημονικός-συμβουλευτικός ρόλος τους και σε άλλους φορείς και *ad hoc* επιτροπές.

Σημαντικό ρόλο έχουν διαδραματίσει, κατά καιρούς, έγκριτοι εγκληματολόγοι ως πρόεδροι³⁹ ή μέλη του *Κεντρικού Επιστημονικού Συμβουλίου των Φυλακών* (νυν Πρόεδρος ο Καθηγητής της Νομικής Σχολής του ΔΠΘ *Αριστοτέλης Χαλαραμπάκης*), το οποίο αποτελεί δύναμι οργάνο χάραξης σωφρονιστικής πολιτικής. Όπως αναφέρει ο Καθηγητής Γ. Πανούσης, που διετέλεσε Πρόεδρος του, το συμβούλιο αυτό «...αν και γνωμοδοτικό όργανο, μπορεί να επιτελέσει σημαντικό έργο καθώς μεταξύ άλλων εισηγείται στον Υπουργό Δικαιοσύνης μέτρα σωφρονιστικής και αντεγκληματικής πολιτικής ή επιμόρφωσης σωφρονιστικού προσωπικού, καταρτίζει σχέδια κανονισμών λειτουργίας καταστημάτων κράτησης και «Επιτροπών Κοινωνικής Στήριξης» ή εισηγείται τη δημιουργία νέων καταστημάτων ή νέων κατηγοριών κρατούμενων ή καταστημάτων» (*Πανούσης*, 2008:123).

Αντίστοιχα σημαντικό ρόλο στη χάραξη και εφαρμογή εγκληματοπροληπτικής πολιτικής επιτελεί στο Υπουργείο Εσωτερικών, το *Κεντρικό*

υποχρέωση παροχής κοινωνικού εργασιών (άρθρο 82 ΠΚ) ή απολύονται υπό όρους (άρθρο 105 επ. ΠΚ), β) τη διενέργεια κοινωνικής έρευνας σε προσωρινά κρατούμενους ή σε άτομα στα οποία έχουν επιβληθεί περιοριστικοί όροι (άρθρο 282 ΚΠΔ).

39. Όπως παλαιότερα οι Καθηγητές Κ.Δ. Σπινέλλη, Γ. Πανούσης, Α. Μαγγανάς.

Συμβούλιο που συντονίζει τη λειτουργία των Τοπικών Συμβουλίων Πρόληψης της Παραβατικότητας (άρθρο 13 του Ν 3387/2005), στο οποίο προεδρεύει ο Καθηγητής Εγκληματολογίας Ν. Κουράκης (Κουράκης, 2006:11).

IV. Συμπεράσματα - Προβληματισμοί

Στην Ελλάδα, η ιδιότητα του εγκληματολόγου αποκτάται μέσα από τον τίτλο ειδικεύσεως που απονέμεται μετά την επιτυχή περάτωση των προγραμμάτων μεταπτυχιακών σπουδών στην Εγκληματολογία, δεδομένης της απουσίας πανεπιστημιακού πτυχίου στο εν λόγω πεδίο. Οι κοινωνικοί επιστήμονες με ειδικεύση στην Εγκληματολογία μπορούν να απασχοληθούν σε διάφορους τομείς, όπως ενδεικτικά συνοψίζονται στην υπουργική απόφαση έγκρισης του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου (άρθρο 2 παρ. 2Β)⁴⁰.

Ωστόσο, όπως φάνηκε και από την προηγηθείσα περιγραφή, οι μόνες περιπτώσεις στις οποίες κάποιος επιλέγεται για την επιστημονική ιδιότητα του «εγκληματολόγου» αφορούν θέσεις σε πανεπιστημιακά ή ερευνητικά ιδρύματα ή όταν εγκληματολόγοι (συνήθως πανεπιστημιακοί καθηγητές) απασχολούνται στα συμβουλευτικά όργανα ή στις νομοπαρασκευαστικές επιτροπές. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις παρέχεται η δυνατότητα απασχόλησης γενικότερα ως «κοινωνικού επιστήμονα» (κοινωνιολόγος, εγκληματολόγος, νομικός, κ.λπ.), πλην ελαχίστων εξαιρέσεων (π.χ., ο εγκληματολόγος των φυλακών). Η εικόνα αυτή είναι ενδεικτική της περιθωριοποιημένης επαγγελματικής υπόστασης των εγκληματολόγων, την ίδια στιγμή που η πανεπιστημιακή διδασκαλία της Εγκληματολογίας και οι επιστημονικές δημοσιεύσεις εγκληματολογικών μελετών είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένες.

Γεγονός είναι, πάντως, ότι η πολιτεία δεν έχει έως σήμερα εκτιμήσει σωστά την προαναφερθείσα αυτόνομη επιστημονική υπόσταση της Εγκληματολογίας και, προφανώς, για το λόγο αυτό δεν έχει ακόμα εγκρίνει τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου και αυτοτελούς πανεπιστημιακού τμήματος Εγκληματολογίας (εκκρεμεί το αίτημα μετεξέλιξης του Τομέα Εγκληματολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου σε Τμήμα⁴¹) ούτε και την ίδρυση ενός Ινστιτούτου Αντεγκληματικής Πολιτικής (Πανούσης, 2008:16). Για τον ίδιο λόγο, επίσης, δεν χρηματοδοτείται η εγκληματολογική έρευνα ούτε και ενισχύεται η συμμετοχή της χώρας σε αναγνωρισμένου κύρους διεθνή ερευνητικά προγράμματα, όπως για παράδειγμα, η διεθνής έρευνα θυματοποίησης⁴². Προφανώς η επιφυλακτικότητα της πολιτείας δεν μπορεί να εξηγηθεί μέσα από τις επιστημολογικού χαρακτήρα αντιθέσεις που εκφράζονται μεταξύ των ίδιων των εγκληματολόγων, αν και ορισμένες φορές αγγίζουν τα όρια της αμφισβήτησης της υπόστασης της Εγκληματολογίας ως αυτόνομης –υπό την ευρεία έννοια– επιστήμης. Εξάλλου, τέτοιες αντιθέσεις μπο-

ρούν να εντοπιστούν και σε άλλες επιστήμες και δεν αποτελούν αποκλειστικό γνώρισμα της Εγκληματολογίας.

Μια πιθανή εξήγηση θα μπορούσε να είναι το γεγονός ότι στην Ελλάδα η Εγκληματολογία ήταν παραδοσιακά προσαρτημένη στις ποινικές επιστήμες. Η κοινωνική αυτή αντίληψη δεν έχει εντελώς αλλάξει ούτε και σήμερα και οι εγκληματολόγοι αντιμετωπίζονται αμήχανα από πολιτικούς και δημοσιογράφους, δηλαδή τους σύγχρονους διαμορφωτές της «κοινής γνώμης». Επίσης, η διεπιστημονικότητά της, που αποτελεί και κύριο χαρακτηριστικό της, συντελεί ώστε οι εγκληματολογικές προσεγγίσεις να παραπέμπουν άλλοτε περισσότερο στην Ψυχολογία, άλλοτε στην Κοινωνιολογία και άλλοτε στο Ποινικό Δίκαιο ή ακόμα και στην Πολιτική Επιστήμη. Η διεπιστημονικότητα αυτή του εγκληματολογικού κλάδου δεν αμφισβητήθηκε αλλά η αυτονομία της επιστήμης της Εγκληματολογίας «κατακτήθηκε με κάποια καθυστέρηση και βαθμιαία στην Ελλάδα του τέλους του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ού αιώνα» (Σπινέλλη, 2005:37). Ακριβώς αυτό το ευρύ, σύνθετο και διεπιστημονικό αντικείμενο της Εγκληματολογίας την καθιστά ανεξάρτητη επιστήμη και ενιαίο επιστημονικό κλάδο (Πανούσης, 2008:13). Το αντικείμενο αυτό δεν είναι άλλο από το συνολικό εγκληματικό φαινόμενο, οριζόμενο μέσα από την αλληλεξάρτηση τριών φάσεων: της θέσπισης των νόμων, της παράβασής τους και της κοινωνικής αντίδρασης σ' αυτήν (Λεαυτέ, 1972, Φαρσεδάκης, 1996:75; 2003:362; 2008:1141).

Σε κάθε περίπτωση, ο ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν οι εγκληματολόγοι ήταν και παραμένει σημαντικός, όπως είχε επισημάνει και κατά το παρελθόν η Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρίας Εγκληματολογίας Καθηγήτρια Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου (1981:127), κλείνοντας την εισήγησή της στο προαναφερθέν ΧΧΙΧ Διεθνές Σεμινάριο Εγκληματολογίας:

«... ένα ρόλο που δεν είναι ασήμαντος για την προστασία των ελευθεριών των πολιτών και των δικαιωμάτων των κρατουμένων... Μέσα από τη χάραξη της καλύτερης αντεγκληματικής πολιτικής, μέσα από την επεξεργασία των διεθνών συνθηκών και των σχετικών εσωτερικών νόμων, (οι εγκληματολόγοι) μπορούν να συμβάλουν σε σημαντικό επίπεδο, στην υλοποίηση του δημοκρατικού ιδεώδους».

Σήμερα, ο σημαντικός αυτός ρόλος παραμένει. Η Εγκληματολογία έχει, πράγματι, συνεισφέρει στη χάραξη και εφαρμογή της αντεγκληματικής πολιτικής, στην Ελλάδα και διεθνώς⁴³, και μπορεί να συνεισφέρει ακόμα περισσότερα λόγω ακριβώς και των σύγχρονων παγκοσμιοποιημένων κοινωνικών αναγκών. Τα παραπάνω δείχνουν την επιστημονική αυτονομία του εγκληματολογικού κλάδου, την κοινωνική του αποδοχή καθώς επίσης και την κοινωνική του αναγκαιότητα. Δείχνουν, όμως, και τη σοβαρότητα με την οποία οι ίδιοι εγκληματολόγοι οφείλουμε να αναλάβουμε τις ευθύνες που αναλογούν στο επιστημονικό μας πεδίο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξιάδης Στ. (2001), Σωφρονιστική, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- Αλεξιάδης Στ. (2004), Εγκληματολογία, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη.
- Αλεξιάδης Στ. (2008), «Η Εγκληματολογία: Από το χθες στο αύριο», στο Κοτσαλής Λ., Κουράκης Ν., Μυλωνόπουλος Χ., Γιαννίδης Ι., (Συντ.Επιτρ.), Ποινικές Επιστήμες. Θεωρία και πράξη, Προσφορά τιμής στην Α.Μπενάκη-Ψαρούδα, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 1169-1184.
43. Αξίζει να αναφερθεί, ωστόσο, και η συμβολή Ελλήνων εγκληματολόγων, των οποίων η δράση τοποθετείται εκτός Ελλάδας, όπως της Ομότιμης Καθηγήτριας του Ελεύθερου Πανεπιστημίου των Βρυξελλών Α. Τσήτσουρα, τ. Διευθύντριας του Εγκληματολογικού τμήματος του Συμβουλίου της Ευρώπης, του Ομότιμου Καθηγητή Ελεύθερου Πανεπιστημίου των Βρυξελλών Δ. Καλογερόπουλου, Επίτιμου Διευθυντή Ερευνών CNRS στο Παρίσι, του Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Northeastern της Βοστώνης Ν. Πασσά και πολλών ακόμα, οι οποίοι συμβάλλουν άμεσα ή έμμεσα στη θετική εξέλιξη της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα.
40. «Τα στελέχη αυτά θα είναι ικανά να στελεχώσουν τις κρατικές, δημόσιες και ιδιωτικές υπηρεσίες (Υπουργεία Δικαιοσύνης, Εσωτερικών, Παιδείας, Κοινωνικής Αλληλεγγύης) και ειδικότερα αστυνομία, σωφρονιστικά καταστήματα, υπηρεσία επιμελητών ανηλίκων, υπηρεσία επιμελητών κοινωνικής αρωγής, διάφορες κοινωνικές υπηρεσίες (κράτους, δήμων, ιδιωτικών φορέων), τα Συμβούλια πρόληψης Παραβατικότητας, κέντρα πρόληψης και αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού (αποφυλακισμένων, (απ)εξαρτημένων, μεταναστών, αστέγων, ανέργων, κ.λπ.) ή θυμάτων εγκληματικότητας (κακοποιημένες γυναίκες, παιδιά κ.λπ.), καθώς και σε παρεμφερείς κυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς φορείς. Τα σχετικά με την επιστημονική μελέτη και αντιμετώπιση της σύγχρονης εγκληματικότητας ζητήματα, αποτελούν προτεραιότητα για όλες τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και την Ευρωπαϊκή Ένωση».
41. Μετά από την σχετική απόφαση της Συγκλήτου, η έκδοση του σχετικού ΠΔ εκκρεμεί στο Υπουργείο Παιδείας.
42. Η Ελλάδα συμμετείχε μόνο στην τελευταία European Victimisation Crime Survey (EUVICS, 2005) την οποία χρηματοδότησε και υλοποίησε η Ευρωπαϊκή Ένωση (βλ. Ζαραφώνιτου, 2009b).

- Αναγνωστάκης Σ. (1964), Βιβλιογραφία εγκληματολογικών και ποινικών μελετών στην Ελλάδα (1830-1964). Κέντρο Εγκληματολογικών Ερευνών, Αθήνα.
- Ασπρινάκης Α./Στυλιανούδη Λ. (επιμ.), (1996), Χέβυ μέταλ, ροκαμπίλι, φανατικοί οπαδοί. Νεανικοί πολιτισμοί και υποπολιτισμοί στη Δ. Αττική. Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Γεωργούλας Στρ. (επιμ.), (2007), Η Εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα, Τιμητικός Τόμος για τον Στέργιο Αλεξιάδη, εκδ. ΚΨΜ.
- Δασκαλάκης Η. (1985), Η Εγκληματολογία της κοινωνικής αντίδρασης, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.
- Δασκαλάκης Η. (1985), Μεταχείριση εγκληματία, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.
- Δασκαλάκης Η. κ.ά. (επιμ.), (1983), Απονομή της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα, Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαρούς-Μπριτάννικα, Εκδοτ. Οίκος Πάπυρος, Αθήνα, 1996.
- Φαρσεδάκης Ι. (1984), Ανακριτική, δικαιώματα του ανθρώπου και εγκληματογένεση, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Φαρσεδάκης Ι. (1990), Η εγκληματολογική σκέψη. Αν' την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, τ. Α', Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Φαρσεδάκης Ι. (1991), «Εισαγωγικό σημείωμα», στο Μνήμη Η. Δασκαλάκη, Αθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο.
- Φαρσεδάκης Ι. (1996), Στοιχεία Εγκληματολογίας, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη.
- Φαρσεδάκης Ι. (2000), «Εισαγωγή», στο Δασκαλάκη Η. κ.ά., (επιμ.), Εγκληματίες και θύματα στο κατώφλι του 21ου αιώνα, Αθήνα, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
- Φαρσεδάκης Ι. (2007), «Η κατάσταση της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα», στο Γεωργούλας Στρ. (επιμ.), Η Εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα, Τιμητικός Τόμος για τον Στέργιο Αλεξιάδη, εκδ. ΚΨΜ, σελ. 73-76.
- Φαρσεδάκης Ι. (2008α), «Εγκληματολογία και δικαιώματα του ανθρώπου», στο Κοτσαλής Λ., Κουράκης Ν., Μυλωνόπουλος Χ., Γιαννίδης Ι., (Συντ.Επιτρ.), Ποινικές Επιστήμες. Θεωρία και πράξη, Προσφορά τιμής στην Α. Μπενάκη-Ψαρούδα, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 1141-1148.
- Φαρσεδάκης Ι. (2008b), συνέντευξη στο: www.theartofcrime.gr, τ.8.
- Κουλούρης Ν. (2008), «Ο ρόλος του εγκληματολόγου στη φυλακή: Γνωστά μυστικά και αληθινά ψέματα», στο Βιδάλη Σ./Ζαγούρα Π. (επιμ.), Συμβουλευτική και φυλακή, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 141-168.
- Κουράκης Ν. (2000), «Η συμβολή του Κωνσταντίνου Γαρδίκας στην εγκληματολογική επιστήμη», στο Κ.Δ. Σπινέλλη (επιμ.), Κωνσταντίνος Γαρδίκας. Ο θεμελιωτής της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 37-45.
- Κουράκης Ν. (2005), Ποινική καταστολή, 4η έκδοση, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή και 5η έκδοση, Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2009.
- Κουράκης Ν. (2006), Για να νιώθουμε ασφαλείς μέσα σε μια κοινωνία ενεργών πολιτών, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.
- Κουράκης Ν. (2008), «Μέριμνα για τους αποφυλακισμένους: Η σημαντικότερη προϋπόθεση για μείωση της υποτροπής, αλλά και για μια αντεγκληματική πολιτική με ανθρώπινο πρόσωπο», στο Πλογ, τ. 2, 253-7.
- Κουράκης Ν. (2008), «Εγκλημα και Εγκληματολογία μέσα από την προσπάθεια του 2020», στο Νέοι, έγκλημα και κοινωνία, τ. 1, σελ. 20-23.
- Κουράκης Ν., Το Εργαστήριο ποινικών και εγκληματολογικών ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών, <http://www.law.uoa.gr/crime-research/ergastirio.htm>
- Λαμπροπούλου Ε. (2003), «Η διδασκαλία της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα και η σύγχρονη εγκληματολογική έρευνα», Ποινική Δικαιοσύνη, τ. 7, σελ. 833-839.
- Λαμπροπούλου Ε. (2005), "Crime, Criminal Justice and Criminology in Greece", European Journal of Criminology, 2/2: 211-247.
- Λαμπροπούλου Ε. (2008), «Περί διαφθοράς και αντιδιαφθοράς», στο Κοτσαλής Λ., Κουράκης Ν., Μυλωνόπουλος Χ., Γιαννίδης Ι., (Συντ.Επιτρ.), Ποινικές Επιστήμες. Θεωρία και πράξη, Προσφορά τιμής στην Α. Μπενάκη-Ψαρούδα, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 1274-1303.
- Λεauté J. (1972), Criminologie et Science Pénitentiaire, Paris, PUF.
- Μαγγανάς Α. (επιμ.), (2003), Δικαιώματα του ανθρώπου, Έγκλημα, Αντεγκληματική πολιτική, Τιμητικός Τόμος για την Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Αθήνα-Βρυξέλλες, Νομική Βιβλιοθήκη-Bruylant.
- Μαγγανάς Α. (2004), Το εγκληματικό φαινόμενο στην πράξη, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Μαγγανάς Α., Λάζος Γρ. (1997), Κοινωνικές αξίες των παραβατικών και μη παραβατικών, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
- Μαυράς Μ. (2008), «Υπερσία επιμελητών κοινωνικής αρωγής. Ένας θεσμός υπό "δοκιμασία"», στο Κοτσαλής Λ., Κουράκης Ν., Μυλωνόπουλος Χ., Γιαννίδης Ι., (Συντ.Επιτρ.), Ποινικές Επιστήμες. Θεωρία και πράξη, Προσφορά τιμής στην Α. Μπενάκη-Ψαρούδα, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 1305-1335.
- Πανούσης Γ. (1988), Το «ζητούμενο» στην Εγκληματολογία, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.
- Ρανουσής Υ. (1994), Teaching Criminology in Greece. Eurocriminology, v.7: 111-118.
- Πανούσης Γ. (2008), «Κεντρικό Επιστημονικό Συμβούλιο Φυλακών: ένας πρώτος απολογισμός», στο Βιδάλη Σ./Ζαγούρα Π. (επιμ.), Συμβουλευτική και φυλακή, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 121-140.
- Πανούσης Γ. (2008), «Τι είναι η Εγκληματολογία; Πρώτο διάγραμμα μιας απάντησης», στο Νέοι, έγκλημα και κοινωνία, τ. 1, σελ. 13-19.
- Πάντειος Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών (1957), Εικοσιπενταετηρίς, 1930-1955.
- Panteion University of Social and Political Sciences (2003). University Guide. Academic year 2002-2003.
- Παπαθανασόπουλος Ε. (2006), «Παρατηρήσεις- Σύντομη περιγραφή των βασικών σημείων του ΠΔ 195/2006 για την οργάνωση και λειτουργία των υπηρεσιών επιμελητών κοινωνικής αρωγής», στο Πλογ τ. 3, 1069-1084.
- Papathéodorou Th. & Mary Ph. (Eds), (2006), Mutations des politiques criminelles en Europe, Athènes, Éditions Papazissis.
- Spinellis C.D. (1995), "Center for penal and criminological research, Section of penal sciences, University of Athens", European Journal on Criminal Policy and Research, pp. 100-103.
- Spinellis C.D. (1997), Crime in Greece in perspective, Athens-Komotini, A. Sakkoulas Publ.
- Σπινέλλη Κ.Δ. (2000), «Αναμνήσεις από τον Δάσκαλο Κ. Γαρδίκας ή η Εγκληματολογία, η ψυφρονιστική και η Ανακριτική από το χθες στο σήμερα», στο Κ.Δ. Σπινέλλη (επιμ.), Κωνσταντίνος Γαρδίκας. Ο θεμελιωτής της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 47-67.
- Σπινέλλη Κ.Δ. (2005), Εγκληματολογία. Σύγχρονες και παλαιότερες κατευθύνσεις, 2η αναθεωρημένη έκδοση, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.
- Σπινέλλη Κ.Δ./Κρανιδιώτη Μ., Σχέδιο Κώδικα Δεοντολογίας για του εγκληματολόγους, στο The art of crime (www.theartofcrime.g) τ.10.
- Υοτοπούλου-Μαραγκοπούλου Α. (1981), «La criminologie en Grèce», Actas del XXIX Curso International de Criminologie (pp.104-127), Spain, Fundacion Bartolomé de Carranza.
- Ζαγούρα Π. (2008), «Συμβουλευτική σε ανήλικους παραβάτες και κρατούμενους», στο Βιδάλη Σ./Ζαγούρα Π. (επιμ.), Συμβουλευτική και φυλακή, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 171-117.
- Ζαραφωνίτου Χ. (2002), Ο φόβος του εγκλήματος. Εγκληματολογικές προσεγγίσεις και προβληματισμοί με βάση την εμπειρική διερεύνηση του φαινομένου στο εσωτερικό της Αθήνας. Α. Σάκκουλας, Μελέτες Ευρωπαϊκής Νομικής Επιστήμης 3, Αθήνα-Κομοτηνή (ελληνικά-αγγλικά).
- Ζαραφωνίτου Χ. (2004), Ανασφάλεια. Φόβος του εγκλήματος και στάσεις των κατοίκων της Αθήνας απέναντι στο εγκληματικό φαινόμενο. Αδημοσίευτη έρευνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο όπως αναλυτικά παραπέμπεται στις *Ιδίας* (2006), «Εγκληματολογικές προσεγγίσεις του φόβου του εγκλήματος και της (αν)ασφάλειας», ΠοινΔικ 8/9:1031-1039.
- Ζαραφονίτου Ch., (2006), "La peur du crime parmi les immigrés et leurs attitudes face aux institutions de la justice pénale", in Th. Papathéodorou & Ph. Mary (Eds), Mutations des politiques criminelles en Europe, Athènes, Éditions Papazissis, 91-138.
- Ζαραφονίτου Χ./Κουράκης Ν. (Επιστ. Επιμ.), (2009), (Αν)ασφάλεια, τιμωρητικότητα και αντεγκληματική πολιτική, Εργαστήριο ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών Πανεπιστημίου Αθηνών, Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή.
- Ζαραφονίτου Ch. (2009a), "Criminology as a discipline in modern Greece: Teaching, research and profession", στο Sette R. (Ed.), Cases on Technologies for Teaching Criminology and Victimology: Methodologies and Practices, Hershey, PA (USA), IGI Global 49-65.
- Ζαραφονίτου Ch. (2009b), "Fear of crime in contemporary Greece", in L. K. Cheliotis and S. Xenakis (eds) Crime and Punishment in Contemporary Greece: International Comparative Perspectives, Oxford, Peter Lang AG, υπό έκδοση.